

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ: АСПЕКТ ЕКОЛОГІЧНО СЕРТИФІКОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА

Під впливом глобалізації світових економічних відносин, що проявляється, з одного боку, у екстенсивному використанні природного капіталу, а з іншого – у зростанні екологічних потреб та запитів суспільства, формується сучасний ринок аграрної продукції. За таких умов можуть досягти успіху ті виробники, що працюють за світовими стандартами, а також приділяють увагу інноваційним тенденціям ринку. Актуальним постає питання про залучення підприємств до виробництва, що містить екологічну складову, а також стимулювання їх до проходження процедури екологічної сертифікації.

Характерною тенденцією в сучасних умовах господарювання є підвищення інтенсивності використання сільськогосподарських земель. При цьому на стан ведення землеробства в умовах глобалізації негативно впливає цілий ряд факторів, зокрема: незбалансована структура використання сільськогосподарських угідь та посівних площ, посилення процесів водної і вітрової ерозії, забруднення важкими металами та підкислення, винос поживних речовин з ґрунту [2]. На сьогодні, винос органічної речовини із гумусу окремими культурами (кукурудза, ріпак, соняшник, цукрові буряки, картопля) у три-чотири рази більший від наукових нормативів [5].

Реформування аграрного сектора економіки створило можливості збільшення кількості землекористувачів, підвищення рівня використання земельних угідь та збільшення обсягів виробництва продукції [4]. Проте ступінь використання сільськогосподарських угідь у багатьох підприємствах залишається на досить низькому рівні. Обставини екологічного та енергетичного характеру у поєднанні з кон'юнктурою ринку вимагають підвищення динамічності сівозмін, звуження їх спеціалізації [6].

Важливим аспектом еволюційних перетворень у рамках переходу до сталого розвитку є розширення ринку екологічно сертифікованих сільськогосподарських продуктів. Атрибути стійкого розвитку відповідають екологічним потребам сучасного вибагливого споживача. Еволюція екологічних потреб споживачів сформувала відповідну систему, яка орієнтує виробництво і збут на задоволення екологічних потреб і запитів суспільства, стимулювання попиту на екологічно сертифіковану сільськогосподарську продукцію [11].

Наразі необхідний адаптивний підхід до формування сталих агроєкосистем, який сприятиме активізації біологічного потенціалу всіх його ланцюгів, у тому числі ландшафту, ґрунту, структури посівних площ та сівозмін [3]. А це потребує відповідних економічних та екологічних розрахунків. Наукою і передовою практикою доведено, що основою ефективного ведення землеробства є запровадження та освоєння сівозмін [7]. Лише за рахунок правильно побудованої сівозміни можуть бути вирішені такі проблеми як: раціональне використання поживних речовин і вологи в ґрунті, боротьба з бур'янами, хворобами та шкідниками сільськогосподарських культур, поліпшення фізико-хімічних властивостей ґрунту, його водного і повітряного режиму, підвищення ефективності застосування засобів захисту рослин та техніки [6]. На нашу думку, сучасне сільськогосподарське виробництво має ґрунтуватись на парадигмі сталого розвитку, яка охоплюватиме контексті зміни стосунків людини і природи задля розширення можливостей економічного зростання.

Головним засобом боротьби з деградаційними процесами у ґрунті виступає оптимізація землекористування [13]. Скорочення площі ріллі дає можливість концентрувати наявні матеріальні, технічні, людські ресурси на ґрунтах, здатних забезпечити їх ефективне використання завдяки одержанню більш високої продуктивності культур. При цьому важливим фактором збереження родючості ґрунту є органічні добрива, однак кількість їх внесення постійно зменшується [9]. Стабілізувати вміст гумусу у ґрунті, в такому випадку, можна залучивши у колообіг побічну продукцію, розширивши посіви сидеральних культур [8].

В умовах ринкової економіки на Поліссі, як і в цілому по Україні, широко запроваджуються індустріальні методи ведення сільського господарства, що забезпечує значне зростання обсягів виробництва продукції [4]. Однак, така система господарювання супроводжується посиленням антропогенного навантаження на довкілля, зниженням родючості ґрунтів, занепадом сільських територій. До цього додалися проблеми, пов'язані з аварією на ЧАЕС, від якої постраждала значна частина Поліських земель [10].

Більшість товаровиробників прагне господарювати на засадах багатогалузевого виробництва з набором енергомістких і високоліквідних сільськогосподарських культур та використанням значної кількості промислових засобів хімізації (мінеральні добрива, хімічні засоби захисту рослин) [1]. Такі системи господарювання здійснили значний негативний вплив на екологічний стан сільських територій. Альтернативою такому виробництву стає диверсифікація та перехід до сталих виробничих систем та ведення екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва.

Важливим для Поліського регіону є пошук та розробка ефективної зональної системи землеробства, що ґрунтується на засадах екологічно

сертифікованого виробництва, яка забороняє або в значній мірі обмежує використання синтетичних комбінованих добрив, пестицидів, регуляторів росту та харчових добавок до кормів при відгодівлі тварин [11].

Проведені дослідження показують, що широкого розповсюдження вітчизняна система екологічно сертифікованого землеробства ще не набула. Міжнародний досвід свідчить, що перспективи розвитку екологічного виробництва залежать від декількох складових. По-перше, наявність природних умов на визначеній території та досвід впровадження відповідних агротехнологій. По-друге, необхідність існування національної нормативно-правової бази, що дозволить відпрацювати механізми контролю процесу виробництва екологічно чистої продукції для забезпечення гарантії її якості кінцевому споживачеві [5].

Неврегульованість питань у сфері земельних відносин, землекористування, землеустрою і охорони земель ускладнює як розвиток аграрного сектора економіки, так і запровадження екологічно сертифікованого виробництва. Проблемними питаннями наразі залишаються: неефективність державного управління земельними ресурсами; посилення корупції; відсутність заходів стосовно перспективного планування стабільного розвитку території, відсутність оптимальних моделей сільськогосподарського землекористування, що призводить до виникнення своєрідних латифундій переважно з іноземними інвестиціями. В умовах глобалізації важливо захистити національні інтереси держави та не допустити нецільового використання сільськогосподарських угідь.

Література

1. Василькова К. І. Як заробити на врожаї // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/>
2. Вольська А. О. Щодо проблем використання земельних ресурсів / А. О. Вольська // Інноваційна економіка. – № 1 (39). – 2013. – С. 25–27.
3. Данкевич В. Е. Оптимизация землепользования в условиях межотраслевой интеграции / В. Е. Данкевич, Е. М. Данкевич // Проблемы и перспективы развития экономики в современном обществе : сб. науч. работ участ. междунар. науч.-практ. конф., (Москва, 22 декаб. 2012 г.). – М. : Московское экономическое объединение, 2012. – С. 123–127.
4. Данкевич В. Є. Ефективність використання земельних ресурсів для забезпечення продовольчих потреб населення / В. Є. Данкевич // Зб. наук. пр. Таврійського держ. агротехнол. ун-ту. Сер. Екон. науки. – 2014. – № 1 (25) – С. 102–106.

5. Данкевич В. Є. Стан використання орендованих земель та дотримання договірних зобов'язань інвесторами / В. Є. Данкевич // Вісник ЖНАЕУ. – 2012. – № 2, т. 2. – С. 19–26.
6. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 рр. та на період до 2015 р. / [М. М. Дейсан, М. П. Дідківський, Є. М. Данкевич та ін.]. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.
7. Методичні рекомендації щодо призупинення деградаційних процесів у агроландшафтах поліської зони Житомирської області / [А. О. Мельничук, А. М. Бовсуновський, О. І. Савчук та ін.]. – Житомир : Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН, 2011. – 40 с.
8. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В.М. Зубець (голова) та ін. – К.: Аграрна наука, 2010. – 944 с.
9. Практичні рекомендації з організації та технології збирання урожаю сільськогосподарських культур в умовах 2012 року / М. М. Дейсан, М. П. Дідківський, Є. М. Данкевич [та ін.]; Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН. – Житомир, 2012. – С. 3–18.
10. Рекомендації по веденню сільськогосподарського виробництва в умовах радіоактивного забруднення північних районів Житомирщини, постраждалих у результаті аварії на Чорнобильській АЕС на період 2011–2016 рр. / [М. М. Дейсан, М. П. Дідківський, Є. М. Данкевич та ін.]. – Житомир : Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН України, 2011. – 34 с.
11. Чайкін О. В. Екологічна сертифікація виробництва та еволюція екологічних потреб споживачів / О. В. Чайкін // Збалансоване природокористування. – 2013. – № 2–3. – С. 99–104.
12. Dankevych V.Y. The essence, tasks and functions of the farm land market / V.Y.Dankevych // The advanced science journal. – 2013. – № 8. – P. 12–16.
13. Dankevych V.Y. The utilization of farm lands in high-commodity production / V.Y.Dankevych // The advanced science journal. – 2013. – № 7. – P. 33–37.